

Mateusz Troll

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński

Działo się w Zawoi w roku Pańskim 1787

Dialo sa v obci Zawoja roku Pána 1787

It happened in Zawoja in AD 1787

W przechowywanych w lwowskim Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy (CDIAU) aktach metryki józeffińskiej Zawoi, opracowywanych w latach 1785-1788, znajduje się m.in. „opisanie granic” gminy katastralnej Zawoja, zatytułowane *Protokól Zawoyski*, sporządzone w 1787 r. Z dokumentu tego wynika, iż właśnie wówczas – w ramach prac nad pierwszym katastem Galicji, władze austriackie wyodrębniły Zawoję ze Skawicy. W komunikacie ograniczono się do przytoczenia najważniejszych zdaniem autora informacji odnoszących się do tego wydarzenia, zawartych w aktach metryki józeffińskiej, zestawiając je z informacjami z innych źródeł oraz literaturą przedmiotu. Bliższe omówienie *Protokolu Zawoyskiego* oraz innych dokumentów składających się na metryki gruntowe Zawoi z lat 1785-1788 oraz 1819-1820 będzie przedmiotem osobnego opracowania.

V listinách jozefínskoho katastra obce Zawoja, uchovávaných v Lvovskom Centrálnom štátnom historickom archíve Ukrajiny (CDIAU) a vyhotovených v rokoch 1785-1788, sa medzi iným nachádza „opis hraníc“ katastrálnej obce Zawoja, pod názvom *Zawojský protokol*, vyhotovený v roku 1787. Z tohto dokumentu vyplýva, že práve vtedy – v rámci prác na prvom katastri Haliča, rakúske úrady vyňali obec Zawoja z obce Skawica. Oznam sa obmedzuje na uvedenie podľa autora najdôležitejších informácií týkajúcich sa tejto udalosti, uvedených v listinách jozefínskoho katastra, ktoré autor spája s informáciami z iných zdrojov a odbornou literatúrou. Bližší opis *Zawojského protokolu* a ďalších dokumentov tvoriacich kataster obce Zawoja z rokov 1785-1788 a 1819-1820 bude predmetom samostatnej práce.

The Josephinian cadastre of Zawoja (developed between 1785 and 1788) includes, among other documents, the description of the boundaries of Zawoja commune, titled *Protokól Zawoyski* (The Protocol of Zawoja). This document (drawn in 1787) proves that already then – during works on the first cadaster of Galicia – the Austrian authorities separated Zawoja from Skawica. This short article is limited to the most important (in the author's opinion) information relating to this event contained in the cadastral land records. A comparison with data from other sources and literature on the subject is also presented. A more detailed analysis of *Protokól Zawoyski* and other documents included in the land registers of Zawoja from 1785-1788 and 1819-1820, stored in the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv (CDIAU), will be the subject of a separate study.

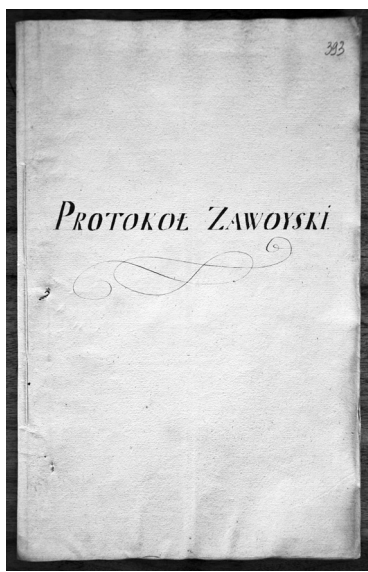
Słowa kluczowe: Babia Góra, metryka józeffińska, *Protokól Zawoyski*, Skawica, Zawoja

Kľúčové slová: Babia hora, jozefínsky kataster, Skawica, Zawoja, *Zawojský protokol*

Keywords: Babia Gora Mt., Josephinian cadastre, Skawica, Zawoja, *The Protocol of Zawoja*

Nieco przewrotnie można stwierdzić, że o tym, co wydarzyło się w Zawoi ok. roku 1787, wiemy przynajmniej od 1. poł. lat 80. XX w., wówczas bowiem, w ramach *Studiów nad społeczeństwem województwa krakowskiego w XVIII wieku*, ukazało się opracowanie przechowywanych w Wiedniu sumariuszy austriackiej metryki józefińskiej¹; jeszcze wcześniej, bo w poł. lat 60. minionego wieku, wydano w Kijowie alfabetyczny wykaz metryk józefińskich i franciszkańskich². Zaś same metryki przechowywane są od ponad stu lat w lwowskim Archiwum Bernardyńskim (obecnie Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy – CDIAU). Przypomnijmy, że mianem metryki józefińskiej określana jest dokumentacja pierwszego katastru gruntowego dla ziem dawnego zaboru austriackiego, założonego w latach 1785-1788, natomiast metryka franciszkańska jest aktualizacją józefińskiej, wykonaną w latach 1819-1820. Metryki te, opracowywane osobno dla każdej wsi, a ściślej gminy katastralnej, stanowią źródła historyczne o dużej wartości naukowej, na co zwracano uwagę już w okresie międzywojennym³. Niestety, wiele z dokumentów składających się na metryki poszczególnych wsi nie przetrwało do naszych czasów; tak jest również w przypadku Zawoi, której dokumentacja, tak w przypadku metryki józefińskiej, jak i franciszkańskiej, nie jest kompletna. O tym jednak, że Zawoja posiadała własne metryki, wiemy z cytowanych wyżej opracowań, skoro zaś je posiadała, to musiało się w Zawoi wydarzyć to, co szczegółowo zapisano w sporządzonym w 1787 r. józefińskim „opisaniu granic” tej wsi, zatytułowanym *Protokół Zawoyski* (ryc. 1). Dokument ten, przechowywany w lwowskim CDIAU⁴, w fascykułe metryki józefińskiej Zawoi, jest wyjątkowo starannie przygotowanym „opisaniem granic”, w porównaniu z innymi tego typu opracowaniami, jakiego miałem okazję oglądać – być może z racji dokumentowania ważnego wydarzenia w dziejach Zawoi. Wydarzeniu temu poświęcam niniejszy przyczynnik, natomiast cały dokument zostanie, mam nadzieję, szczegółowo opisany w przyszłości.

Ryc. 1. Józefińskie „opisanie granic” Zawoi z 1787 r. zatytułowane *Protokół Zawoyski* (fot. M. Troll, maj 2015; za zgodą CDIAU)

„Opisanie granic” jest dokumentem niejako podstawowym dla każdej metryki józefińskiej, określa bowiem granice danej gminy katastralnej – jednostki podziału terytorialnego dla celów podatkowych⁵, do której odnoszą się dane zawarte we wszystkich pozostałych dokumentach składających się na metrykę. Przebieg granicy, utrwalony w terenie kopcami, był wynikiem uzgodnień pomiędzy przedstawicielami sąsiadujących gmin, dokonywanych w obecności pełnomocnika dominium.

„Opisanie granic” jest dokumentem niejako podstawowym dla każdej metryki józefińskiej, określa bowiem granice danej gminy katastralnej – jednostki podziału terytorialnego dla celów podatkowych⁵, do której odnoszą się dane zawarte we wszystkich pozostałych dokumentach składających się na metrykę. Przebieg granicy, utrwalony w terenie kopcami, był wynikiem uzgodnień pomiędzy przedstawicielami sąsiadujących gmin, dokonywanych w obecności pełnomocnika dominium.

¹ A. Falniowska-Gradowska, *Studia nad społeczeństwem województwa krakowskiego w XVIII wieku. Struktura własności ziemskiej w świetle katastru józefińskiego*, Warszawa 1982, s. 176. Analizowane przez autorkę dane pochodzą z sumariuszy dla dominiów, nie zaś z akt dla poszczególnych wsi.

² *Josyfińska (1785-1788) i francyskańska (1819-1820) metryki, perszi pozemelni kadastry Hałyczyny. Pokażczyk naselonych punktów*, Kijów 1965.

³ W. Styś, *Metryki gruntowe józefińskie i franciszkańskie jako źródła do historii gospodarczej Galicji*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, t. 2, s. 57-92.

⁴ *Josyfińska metryka. Cyrkuł myślenyckij, s. Zawoja*, CDIAU, sygn. F. 19, op. VIII, spr. 110, p. 1, ark. 393-439. Kopię reprodukcji cyfrowej *Protokołu Zawoyskiego*, wykonaną przeze mnie aparatem cyfrowym w maju 2015 r., przekazałem do archiwum Babiogórskiego Parku Narodowego.

⁵ W trakcie prac nad katastem józefińskim, jednostką administracyjną najniższego szczebla było dominium, zastąpione przez gminę administracyjną dopiero w 2. poł. XIX w. (por. T. Pilat, *Pogląd historyczny na urzędzenia gminne w Galicji*, „Wiadomości Statystyczne o Stosunkach Krajowych” 1878, R. 4, s. 24).

Przypomnijmy, że w przypadku Zawoi dominium tym było Państwo Makowskie, które Austriacy utworzyli w południowej części dóbr królewskich starostwa lanckorońskiego po śmierci ostatniego starosty lanckorońskiego Józefa Wielopolskiego w 1774 r. *Protokół Zawoyski*, sporządzony w dniach 1-10 października 1787 r., opisuje uzgodnione w ramach józefińskiego podziału katastralnego granice Zawoi, utrwalone w terenie kopcami w liczbie 360⁶. Wieś graniczyła wówczas z sześcioma innymi wsiami dawnej Rzeczypospolitej: Grzechynią, Białką (*Białą*) i Skawicą, należącymi również do dominium makowskiego, Stryszawą w dominium suskim oraz Przyborowem i Koszarawą w dominium jeleśniańskim⁷; pozostała część granicy pokrywała się z granicą galicyjsko-węgierską.

Granicą, która nas tutaj interesuje najbardziej, jest granica pomiędzy Zawoją i Skawicą, zatwierdzona 2 października 1787 r. przez komisję reprezentującą podczas pomiarów gromadę skawicką⁸. Rozgraniczenie to – jedno z tysięcy ówczesnych rozgraniczeń na ziemiach zaboru austriackiego, jakie zostały udokumentowane w aktach metryki józefińskiej – miało, jak się okazuje, szczególne znaczenie, na co w pewnym sensie zwróciła uwagę sama komisja skawicka, oświadczając, że wieś Zawoja „przedtym razem złączona była y iedną sie Wsią Skawicą nazywała” (ryc. 2). Członkowie tej komisji, a także wszyscy inni świadkowie tamtych wydarzeń, nie mogli przypuszczać, że rozgraniczenie to zostanie z czasem zapomniane...

My Gromada Wsi Skawicy zaświadczamy Wsi Zawoję oraz
 Nowo od graniczoną od Wsi Wazy, bo przedtym razem złączona
 była y iedną sie Wsią Skawicą nazywała. Iakoż żadnym kopto
 wierzpi niemamy, orisnież żadnym Kopcom w polnie wypanym
 na Granicy Nowo uznany z przeciwamy y owym Hwardziary
 Na Czegwie przy Imionach swoich podpisujemy Kładę Przyze
 Datam w Skawicy Dnia 2.^{go} Oktobr. A^{no} 1787

X Jakób Szczęsny Woyt Skawicy
 + Marcin Francko K. Pruszczy
 X Bartłomiej Jędrzej Pruszczy
 + Macej Matyja mqr
 X Macej Polczyga mqr
 X Jan Dyra mqr
 + Józef Karz mqr

Gromada Skawicka

Ryc. 2. Fragment *Protokołu Zawoyskiego* kończący „opisanie granicy” Zawoi ze Skawicą; skawicka komisja lokalna stwierdza, że wieś Zawoja była do tego czasu częścią Skawicy oraz akceptuje opisane w protokole rozgraniczenie z Zawoją (fot. M. Troll, maj 2015; za zgodą CDIAUL)

To, że Zawoja była początkowo częścią starszej wsi Skawicy, jest faktem ogólnie znanym, natomiast urzędowe wyodrębnienie Zawoi ze Skawicy wiązano do tej pory najczęściej z dekretem

⁶ W rzeczywistości kopców tych mogło być 359, ponieważ w jednym przypadku treść opisanego dwóch sąsiadujących kopców jest identyczna.

⁷ W *Protokole Zawoyskim* figuruje Państwo Żywieckie, jednak w metrykach józefińskich Przyborowa i Koszarawy, a także samego Żywca, dominium to nazywane jest Państwem Jeleśnia.

⁸ W protokole z opisanego granicy Skawicy omawiany odcinek granicy został zatwierdzony przez komisję zawojką 25 października 1787 r. (*Josyfińska metryka. Cyrkuł myślenycki, s. Skawycia*, sygn. CDIAUL, sygn. F. 19, op. VIII, spr. 109, ark. 92).

sądu w Makowie, wydanym 31 sierpnia 1836 r.⁹ Jedynym cytowanym źródłem tej informacji jest *Kronika parafialna* Zawoi, w której znajduje się odpis tego dekretu, sporządzony przez pierwszego proboszcza parafii Zawoja, ks. M. Leśniaka¹⁰, jak również wzmianka, że od 1836 r. wieś i parafia noszą nazwę Zawoja, autorstwa późniejszego proboszcza ks. A. Górkiewicza¹¹. Z tłumaczenia treści dekretu wynika jednak, że chodzi w nim jedynie o wpisanie numeru 69 „do księgi podlegającej wsi Zawoja” („in Libro concereneti Villa Zawoja”)¹², tak więc w tym konkretnym przypadku nie chodzi o wyodrębnienie nowej jednostki administracyjnej. Zapis ten możemy natomiast traktować, jako urzędowe potwierdzenie istnienia w dniu 31 sierpnia 1836 r. wsi Zawoja. O tym, że przed 1836 r. mamy do czynienia z dwiema równorzędnymi wsiami – Zawoją i Skawicą – świadczą, poza metrykami józefińskimi i franciszkańskimi tych wsi, także inne źródła austriackie (np. spisy z lat 1808, 1818 i 1833¹³), przy czym najstarszym z tych źródeł jest właśnie *Protokół Zawojski*. Z kolei jeszcze na krótko przez józefińskim rozgraniczeniem, obydwie wsie posiadały wspólne dokumenty podatkowe (subrepartycje podatku rustykalnego z 1775 i 1784 r.)¹⁴. Razem figurują one również w źródłach kościelnych z tego okresu, na co zwróciła uwagę U. Janicka-Krzywda, analizując księgi parafialne Makowa – jeszcze w 1779 r. używano w nich nazwy *Zawoja vel Skawica*¹⁵. Można odnieść wrażenie, że w okresie po pierwszym rozbiórze, a przed józefińskim rozgraniczeniem z 1787 r., urzędy austriackie nie były konsekwentne w kwestii podziału i nazwy wsi. W starszej z odnalezionych w CDIAUL subrepartycji podatku (1775), jako wieś wpisano *Skawitza und Zawoja*, w późniejszej zaś (1784) – *Skawica*; w obydwóch ujęto mieszkańców Zawoi. Innym przejawem niekonsekwencji w tym względzie jest treść opracowywanego w tym samym czasie I topograficznego zdjęcia Galicji oraz jego opisu wojskowego (1779-1783) – z tre-

⁹ Z. Janicki, *Historia Zawoi do końca XIX wieku* (w:) *Monografia Zawoi*, red. U. Janicka-Krzywda, Kraków – Zawoja 1996, s. 39-40; A. Siwek, *Z dziejów kościoła i parafii pod wezwaniem św. Klemensa Papieża i Męczennika w Zawoi* (w:) *Monografia Zawoi...*, s. 103; U. Janicka-Krzywda, *Parafia w Skawicy*, „Pod Diablakiem” 1997, nr 3-4, s. 46; A. Siwek, *Kościół pod wezwaniem św. Klemensa w Zawoi*, wyd. II, Kraków – Zawoja 2007, s. 22-23; K. Sumera, *Historia Skawicy do 1900 roku* (w:) *Królewska Wieś. Monografia Skawicy*, red. J.H. Harasimczyk, Skawica – Kraków 2009, s. 51; P. Krzywda, *Charakterystyka historyczno-geograficzna obszaru zamieszkiwanego przez Górali Babiogórskich* (w:) *Kultura ludowa Górali Babiogórskich*, red. U. Janicka-Krzywda, Kraków 2010, s. 19.

¹⁰ *Liber Documentorum*, oprac. M. Leśniak w latach 1835-1852 (w:) *Kronika parafialna*, Parafia Zawoja Centrum. Odpis tego dekretu został przytoczony *in extenso* przez Z. Janickiego w *Monografii Zawoi* (Z. Janicki, *Historia Zawoi...* s. 40).

¹¹ Na wzmiankę tę powołują się m.in. Z. Janicki, *Historia Zawoi...*, A. Siwek, *Kościół...* W udostępnionej mi w czerwcu 2015 r. przez obecnego proboszcza ks. R. Więcka *Kronice parafialnej*, wzmianki tej nie udało mi się odnaleźć: *Historia parafii i kościoła*, oprac. A. Górkiewicz, w latach 1919-1935 (w:) *Kronika parafialna*, Parafia Zawoja Centrum (brak dwóch stron w rozdziale zatytułowanym *Stosunki gminne*). Księdzu proboszczowi R. Więckowi serdecznie dziękuję za udostępnienie *Kroniki* oraz żywcielew przyjęcie.

¹² Za tłumaczenie dziękuję serdecznie dr. hab. K. Wnęgowi. Aby rozstrzygnąć, o jaki numer chodzi, usiłowałem dotrzeć do akt zespołu „Sąd Powiatowy i Grodzki w Makowie Podhalańskim”, przechowywanych w żywieckim oddziale Archiwum Państwowego w Katowicach, akta te są jednak niedostępne „ze względu na reorganizację Oddziału i prace konserwatorskie” (inf. od kierownika B. Husar).

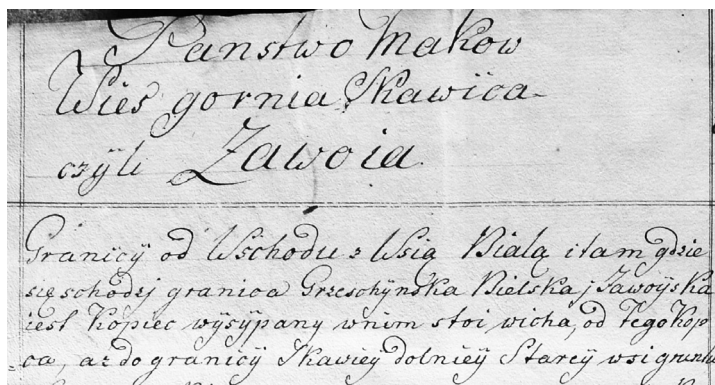
¹³ B. Kumor, *Spis wojskowy ludności Galicji z 1808 r. (Dokończenie)*, „Przeszość Demograficzna Polski. Materiały i Studia” 1980, t. 12, s. 167; B. Kumor, *Spis wojskowy ludności Galicji z 1808 r. (Uzupełnienie)*, „Przeszość Demograficzna Polski. Materiały i Studia” 1984, t. 15, s. 107; J.J. Piller, *Alphabetisches Verzeichniss aller Ortschaften Galiziens und der Bukowina aufgenommen im Jahre 1818*, Lwów 1818, s. Aaa2, Qqq2; *Consignatio Bonorum terrestrium Regni Galiciae, juxta Circulos, ordine Alphabetico una cum indicatis concernentibus Sectionibus Camerarialibus*, Lwów 1833, s. 43.

¹⁴ *Josyfińska metryka*. *Cyrkuł myślenyckij*, s. *Skawycia*, sygn. CDIAUL, sygn. F. 19, op. VIII, spr. 109, ark. 163-208.

¹⁵ U. Janicka-Krzywda, *Zawoja* (w:) *Mala encyklopedia babiogórska*, Pruszków 1992, s. 98.

ści jednego arkusza (nr XVIII) wynika, że autorzy traktują Zawoję jako osobną wieś¹⁶, natomiast treść innego arkusza i jego opisu (nr XIV) świadczą o potraktowaniu Zawoi jako części Skawicy¹⁷.

Oprócz przytoczonego oświadczenia komisji skawickiej, mamy w aktach metryki józefińskiej Zawoi również inne nawiązanie do wspólnej historii rozgraniczonych wsi. W *Fundamentach* (tzw. „prawidła fassjonowania”) znajdujemy: „wieś gornia Skawica czyli Zawoja oraz Skawica dolnia, Stara wieś” (ryc. 3)¹⁸. Podobne określano Skawicę *sensu stricto* w aktach równoległe sporządzanej metryki Skawicy: „Stara Skawica, gromada dolnej wsi czyli Skawicy, Dolna Skawica czyli stara wieś”¹⁹.

Ryc. 3. Początkowy fragment opisu granicy Zawoi w *Fundamentach* metryki józefińskiej (reprodukcja cyfrowa: CDIAUL, czerwiec 2015)

Analiza treści *Protokołu Zawojskiego* oraz wcześniejszych i późniejszych austriackich źródeł urzędowych prowadzi do wniosku, że prace nad katastrzem józefińskim we wsiach Państwa Makowskiego wykorzystano do ostatecznego podziału Skawicy („Skawicy alias Zawoi”²⁰, „Zawoi vel Skawicy”²¹) na dwie równorzędne wsie: Skawicę i Zawoję²². Tym samym, urzędowe wyodrębnienie Zawoi ze Skawicy miało miejsce niemal pół wieku wcześniej niż dotychczas przyjmowano²³. *Protokół Zawojski* jest więc być może jednym z pierwszych dokumentów urzęd-

¹⁶ *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779-1783*, red. W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga, t. 1, cz. A, s. 135 oraz t. 2, cz. B, faksymile arkusza XVIII, Polska Akademia Nauk, Instytut Historii imienia Tadeusza Manteuffla, Stacja Naukowa w Wiedniu, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Historii, Kraków 2012.

¹⁷ *Galicja...*, t. 1, cz. A, s. 87 oraz t. 1, cz. B, faksymile arkusza XIV.

¹⁸ *Josyfińska metryka. Cyrkuł myślenyckij, s. Zawoja*, CDIAUL, sygn. F. 19, op. VIII, spr. 110, p. 2, ark. 1.

¹⁹ *Josyfińska metryka. Cyrkuł myślenyckij, s. Skawicia*, CDIAUL, sygn. F. 19, op. VIII, spr. 109, ark. 4, 108, 144.

²⁰ *Lustracja województwa krakowskiego 1659-1664, Część I*, Warszawa 2005, s. 282.

²¹ U. Janicka-Krzywdą, *Zawoja...*

²² Sformułowania „ostateczny podział” używam nieprzypadkowo, ponieważ w jakimś sensie podział ten musiał nastąpić już w czasach I Rzeczypospolitej, skoro w ostatniej przed pierwszym rozbiorem lustracji interesujących nas tutaj dóbr królewskich figurują dwie odrębne wsie Zawoja i Skawica (*Lustracja województwa krakowskiego 1765, Część I. Powiaty szczyrzycki, biecki, czchowski oraz księstwa zatorskie i oświęcimskie*, Warszawa – Kraków 1973, s. 89).

²³ Przypuszczenie, że Zawoja stała się samodzielną gminą mniej więcej w tym czasie (1790), wyraził niegdyś autor kroniki gminy Zawoja, M. Mętel – *Kronika Gminy Zawoja na XX-lecie PRL*, oprac. M. Mętel. Cytuję za: *Poczet wójtów zawojskich, „Pod Diablakiem”* 1996, nr 6, s. 2; por. S. Smyrak, *Objaśnienia do wykazu Wójtów wsi Zawoja (w:) Monografia Zawoi...*, s. 332 (moje próby dotarcia do tej kroniki zakończyły się niepowodze-

dowych, sporządzonych oddzielnie dla wsi Zawoja (obok pozostałych składających się na metrykę józeffińską tej wsi).

Wstępna analiza józeffińskiego „opisania granic” Zawoi prowadzi do wniosku, że na przeważającej długości przebieg ustalonych w 1787 r. granic nie zmienił się do czasów współczesnych²⁴. Co ciekawe, największe różnice pomiędzy ówczesnym i współczesnym przebiegiem granic Zawoi występują właśnie na granicy ze Skawicą; zmiany te zostały wprowadzone nie później, niż w trakcie zakładania stałego katastru dla Zawoi (1845).

Ryc. 4. Józeffińska pieczęć Zawoi w jednym z dokumentów metryki franciszkańskiej Zawoi (1820) (fot. M. Troll, maj 2015; za zgodą CDIAUL)

Józeffiński podział katastralny wsi Państwa Makowskiego został utrwalony w urzędowych pieczęciach tych wsi. W przypadku Zawoi, a także Skawicy, znane są nam one z późniejszego inwentarza kościoła w Zawoi (1806)²⁵. Na pieczęciach tych znajdują się numery przypisane wówczas poszczególnym wsiom danego cyrkulu. Państwo Makowskie znajdowało się wówczas w cyrkule myślenickim, Zawoja posiadała numer 110, a Skawica – 109²⁶. Pieczęcie te nie były jeszcze w użyciu podczas tworzenia dokumentacji metryk józeffińskich, znajdujemy je natomiast w późniejszej metryce franciszkańskiej (ryc. 4), choć wówczas obowiązywał już inny podział administracyjny, zgodnie z którym Państwo Makowskie znajdowało się w cyrkule wadowickim, a poszczególne jego wsie miały inne numery (Zawoja – nr 163).

Z *Protokołu Zawojskiego* dowiadujemy się również, kto w tamtym czasie był wójtem wsi – Jakub Mazur²⁷; nosił więc ówczesny wójt nazwisko zapisane już w poł. XVIII w. w historii pierwszego kościoła. Obok wójta w skład komisji lokalnej reprezentującej gromadę zawojską wchodził: przysiężny Stanisław Gietruga (sic!)²⁸ oraz pięciu mężów zaufania: Michał Sula, Błażej Mazur, Wojciech Kamień²⁹, Franciszek Kozina oraz Franciszek Bartyzel (ryc. 5)³⁰. Skoro zawojanie ci, wraz z pełnomocnikiem dominium Leopoldem Prausem (?), uczestniczyli w uzgad-

niem – według informacji sekretarza gminy D. Lasy kroniki tej nie ma w gminnym archiwum; nie znalazłem jej również w Gminnej Bibliotece Publicznej).

²⁴ Pomijam zmiany w mikroskali, związane z usytuowaniem poszczególnych kopców i późniejszych znaków granicznych na granicy polsko-czechosłowackiej.

²⁵ Por. Z. Janicki, *Historia Zawoi...*, s. 47.

²⁶ Por. *Josyfińska (1785-1788)...*, A. Falniowska-Gradowska, *Studia nad społeczeństwem...*

²⁷ Jakub Mazur musiał zostać wójtem Zawoi wcześniej, jako wójt występuje on bowiem w składzie komisji lokalnej, która 16 lutego 1787 r. reprezentowała gromadę Zawoi podczas zatwierdzania jednego z dokumentów metryki józeffińskiej Skawicy, zatytułowanego *Fundamenta. Josyfińska metryka. Cyrkul myślenicki*, s. *Skawycia...*, ark. 146. W publikowanych wykazach wójtów wsi Zawoja (*Poczet wójtów zawojskich*, „Pod Diablakiem” 1996, nr 6, s. 2, *Wójtowie wsi Zawoja* (w:) *Monografia Zawoi...*, s. 333), jako pierwszego znanego z nazwiska wójta Zawoi wymieniono Błażeja Czarnego, przypisując mu lata sprawowania urzędu 1797-1806, tymczasem z inwentarza kościoła w Zawoi, sporządzonego w Makowie 6 lipca 1805 r., którego odpis znajduje się w *Kronice parafialnej Zawoi* wynika, że w 1805 r. wójtem był niejaki Jakub Chowany (*Liber Documentorum...*).

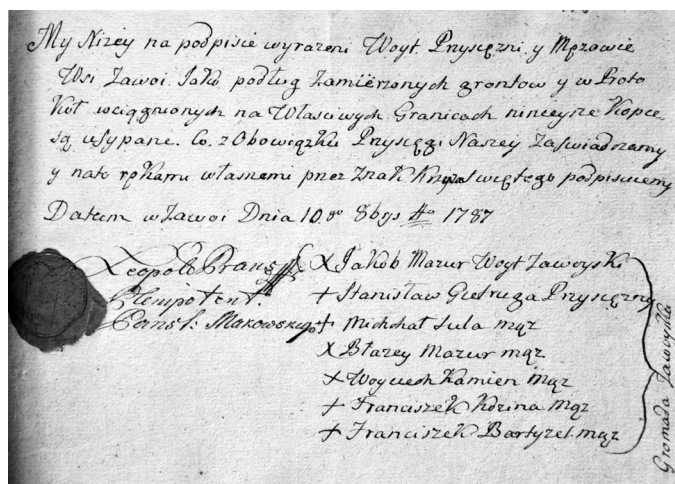
²⁸ Podobnie zapisano to nazwisko w składzie komisji lokalnej gromady zawojskiej, figurującym w „opisaniu granic” Skawicy (*Josyfińska metryka. Cyrkul myślenicki*, s. *Skawycia...*, ark. 83-107). W wersji „Gietruga” zapisano natomiast w *Fundamentach Skawicy* (*Josyfińska metryka. Cyrkul myślenicki*, s. *Skawycia...*, ark. 146).

²⁹ W *Fundamentach Skawicy* – Wojciech Kamięszczak (*Josyfińska metryka. Cyrkul myślenicki*, s. *Skawycia...*).

³⁰ W składzie komisji lokalnej reprezentującej gromadę zawojską podczas zatwierdzania „opisania granic” Skawicy, zamiast M. Suli i F. Bartyzela, figuruje Wawrzyniec Pająk (*Josyfińska metryka. Cyrkul myślenicki*, s. *Skawycia...*, ark. 104).

nianiu przebiegu granic z sąsiadującymi wsiami, to w trakcie prac na odcinku orawskim, musieli przebywać na szczycie Babiej Góry, gdzie znajdowało się kilka kopców granicznych, w tym na przykład opisany przez nich „171wszy Kopiec na samym Wierzchu babiej gury na wielki Kupie Kamieni”. Ponieważ miało to miejsce nie później niż 3 października 1787 r.³¹, tych siedmiu mieszkańców Zawoi, wraz ze wspomnianym przedstawicielem dominium, można traktować jako pierwszych znanych z nazwiska zdobywców Babiej Góry, przebywali oni bowiem na tym szczycie wcześniej, niż przyrodnicy pracujący dla rządu austriackiego – Johann Fichtel (prawdopodobnie w 1788 r.) oraz Baltazar Hacquet (między 1789 a 1795). Inni wymieniani w literaturze pretenencji do tego tytułu, czyli Jowin Fryderyk Bystrzycki h. Bończa³² oraz Paweł Czenpiński, którzy mieli przebywać na Babiej Górze przed 1787 r., w rzeczywistości, jak to wykazał A. Siemionow, nigdy na tym szczycie nie byli³³.

W roku Pańskim 1787 wydarzyło się w Zawoi znacznie więcej, niż zapisano w *Protokole Zawoyskim*. Dokumentują to obszernie akta metryki józefińskiej przechowywane w lwowskim CDIAU. Zostaną one krótko omówione w kolejnym tomie „Rocznika Babiogórskiego”, wraz z ich późniejszą aktualizacją, czyli aktami metryki franciszkańskiej.

Ryc. 5. Końcowy fragment *Protokołu Zawoyskiego* zawierający nazwiska członków komisji lokalnej reprezentującej gromadę zawojską, a także nazwisko pełnomocnika Państwa Makowskiego (fot. M. Troll, maj 2015, za zgodą CDIAUL)

³¹ Data zatwierdzenia orawskiego odcinka granicy Zawoi.

³² Np. A. Łajczak, *Matka niepogód* (w:) U. Janicka-Krzywdka, A. Łajczak, *Babiogórskie ścieżki*, Poznań 1995, s. 174-175; J. Omylak, *Z dziejów poznania i ochrony* (w:) *Świąty Babiej Góry*, red. D. Ptaszycka-Jackowska, s. 153; M. Mażul, *Kalendarium poznania i ochrony przyrody Babiej Góry*, „Rocznik Babiogórski” 2004, t. 6, s. 160; W. Kawulak, *Pierwsze wycieczki na Babią Górę*, „Rocznik Babiogórski” 2006, t. 8, s. 165-166; M. Rokosz, *Z najdawniejszych dziejów Babiej Góry (do końca XVIII wieku)*, „Wierchy” 2009, t. 75, s. 67-70.

³³ A. Siemionow, *Kto pierwszy zdobył Babią Górę?* (w:) *Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz...*, red. J. Stroka, [cz.] 2, Bielsko-Biała – Sucha Beskidzka 1986, s. 53-65; por. także: M. Olszowska, *Babia Góra w literaturze polskiej. Część II*, „Karta Groni” 2001, nr 21, s. 105-106.